

Mourning for Yerushalayim in 2025: Tisha B'Av 5785

Sponsored By: Jay and Noa Zwiebel & Saul and Rebecca Lubetski in memory of Dr. Meir Lubetski z"l

Presented By: Yeshiva University

(1) מועד לכל חי (סי' טו אות ג')

ומצאתי בתנא דבי אליהו (סוף אליהו רבה פרק ל"א) וזה לשונו: "הקב"ה יושב ומצפה להם לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו ... שיעשו תשובה כדי שיגאל אותן ויבנה להם בית המקדש" עכ"ל. האמנתי כי אדבר שבכל פעם שאני קורא המאמר הנכבד הזה 'עיני עיני יורדה מים', דא"כ יתכן דמלך הכבוד אלקי עולם ה' הוא יושב ומצפה לנו שנחזור בתשובה כדי לעשות טובה עמנו כל טובות שבעולם, וכל אחד הולך בשרירות לבו ואין איש שם על לב לומר 'לכו ונשובה אל ה'". ואם בבנו החביב לו יארע שלעת ערב איחר מלבוא לביתו יותר מהשעה שרגיל לבוא בכל ערב אזי האב עיניו כיונים, משגיח מן החלונות, מציץ מן החרקים מתי יבוא לביתו ... ואם הקב"ה סובל שיעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישינים כתרדמה גדולה כזאת ואין אנו חוזרין בתשובה שלימה

(2) טעם ודעת (במדבר כב:ו)

"את אשר תברך מברך": יש להקשות דאם כוחו של בלעם הועיל גם לברכה, למה לא בקשו בלק שיברך אותו וממילא יצליח במלחמותיו עם ישראל, ולמה הצורך לבא בעקיפין ולקלל את ישראל, שלא יעלה בידם לנצחו? אכן זהו דרכם וטבעם של רשעים שונאי ישראל, כי עז חפצם להרע לישראל ואף יותר משחפצים הם בטובת עצמם, ועל כן בקש בלק לקלל את ישראל ולא להתברך בעצמו.

(3) רש"י (במדבר י:לה, לא:ג)

וַיִּפְצְצוּ אֱלֹהֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִידֶיךָ מִפְּנֵיךָ: אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם ויהי' עֲלֵמְדָן לְתֵת נִקְמַתִּיךָ בְּמֵדָן: שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקדוש ברוך הוא:

(4) יערות דבש (ח"ב סי' ו)

אבל הענין כבר אמרו חז"ל (ברכות יב:): "כל העושה דבר עברה ומתבייש בה נמחל לו", וכבר אמר הנביא כי מאד נתבישו ישראל מעונותיהם כדכתיב (יחזקאל מג:י) "ויכלמו מעונותם", (ירמיהו ב:כו) "וכבושת גנב כי ימצא וכו'", והרבה מקראות אשר מורים כי נתבישו ישראל מעונותם, וזה להם לישועה ולסליחת עון, וזהו בהוודע חטאם לרבים, ואם כן בהגיע להם עונם יתבישו, אבל כאשר לא נודע במי היתה הרעה אף בשת לית כאן כיון שלא נודע המרי; וזהו הנרצה: הראשונים שנתגלה עונם אף סליחה היתה להם, ולכך מהר הגיעה להם ישועה כי תם עון בת ציון. אבל אחרונים שלא נתגלה עונם אף כפרה לא היתה בבושתם וכלימתם, ולכך חטאם בעונותינו הרבים כתובה בעט ברזל, ומי יודע מתי ישוב וירחם, ולא נתגלה קצם

(5) שר'ת ישיביל עבדי (חלק ה – הקדמה)

יש להסביר מה שראיתי בס' חסד לאברהם (מעין ג' נהר י"ב) שכ' כל הדר בא"י נקרא צדיק, הגם שאינו צדיק כפי הנראה לעינים, כי אם לא היה צדיק היתה הארץ מקיאה אותו כמ"ש "ותקיא הארץ את יושביה", וכיון שהארץ אינה מקיאה אותו, בהכרח הוא שנקרא צדיק, ואפילו שהוא בחזקת רשע, עכ"ל, והדברים נראים כתמוהין ... כי כל העולים עתה לא"י לשם חיבת א"י הרי בזה מתקנים עון המרגלים, שהוציאו דיבה על א"י, והרי תיקון זה עצמו של עון המרגלים יש בו כדאי שלא תקיא אותו הארץ ולהתייחס ביחס צדיק, ולכן עם שאנו רואים בחוש לכמה מהמתפרצים והפושעים בא"י, הרי מצוה זו של חיבת הארץ וריבוי הישוב שמתרבה על ידם ... ומקמים בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל אתר ואתר, הרי בזה לוקחים חלק גם אלה שאין להם יד ושם בתורה ובמצות, כי הרי עם ישראל, כולו בבחי' גוף א', ואין לך אדם מישראל שאין לו חלק בתורה ובמצות שעושה חבירו ... "רקנים שבך מלאים מצות כרמון", שעם שלעין נראה שהוא חסר מכל, אך הרי יש לו חלק בתורה ובמצות שעושים חבירו ... דכל אלה הישובים שנעשו ע"י אלה החפשים, ומתיישרים בהם אנשים דתיים שעוסקים בתורה ובמצות, הרי מזה עצמו כבר מגיע להם חלק ג', ובפרט כאשר הולכים למלחמה נגד האוייב, להגן על הארץ ועל יושביה, הרי אין לך מצוה יותר גדולה מזו, ויש בה כדאי להכריע את הכף לטובה

(6) משנה סנהדרין (לז)

... לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא.

(7) בינה לעיתים (דרוש כה)

ראה "בסבלותם" - לא שראה ממש הסבלות ההם, אלא היה מסתכל ומביט בענין הסבלות וחוקר בהם בינו לבינו: על מה עשה ה' ככה לעם הזה, בהיותו השלם שבכל העמים. ועודנו מתבודד על זה, ראה מעשה שממנו ידע ההפך מה שחשב משלמותם, כי איש מצרי היה מכה איש עברי בעוול מפורסם ... וחשב משה רבינו, ע"ה, יקומו כל אחיו מסביב לבלוע את המצרי ולעשותו חתיכי חתיכות. ועל כן, "ויפן כה וכה" - בכל סביבות העברים אשר היו שם, עומדים על מצפה, לראות היאך יתקוממו נגד המצרים, וראה "כי אין איש" - לא היה ביניהם שום גבר בגוברין ... ובלי ספק, היה נבון בדעתו: איך נמצא חסרון כזה באומה מעולה כזו, לבלתי התפעל מעוול מפורסם כמותו? ואולי חשב שהוא ממורכך לבב; מחמת כובד השעבוד, לא עצרו כוח לעשות שום תנועה ... וכשראה מריבת העברים זה עם זה, ושואמר לו: "כאשר הרגת את המצרי" [שמות ב, יד], כאילו נראה רע בעיניו הריגת המצרי, אז אמר: "אכן, נודע הדבר" - עתה ידעת! הסיבה למה לא היה מי שיקנא באותו העוול; שאינו מפני מורכך הלב וכובד השעבוד, שהרי לבם כלב הארי להילחם יחד, ומה גם כפי

עזותם בתשובתם. אלא ודאי, הוא טבע מוטבע בהם, במיעוט השקפתם במה שהוא שלמות המעלה, ולא ירגישו במה שהוא בלי צדק, ואינם מתקוממים ליישר העקוב. ואם כן, זה היה סבה ראשונה לגרום עיכוב גאולתם.

(8) פנים יפות (דברים ו:יח)

וְעֵשֶׂת הַיֵּשֶׁר וְהַטָּוֵב. עוד אחז"ל שבכלל מצוה זו שצריך אדם לעשות לפני משורת הדין כמ"ש [ב"מ ל ב] לא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה, וענינו אף שהתחייבו גלות בעונותיהם, אם היו מתנהגים לפני משורת הדין לא היה הקדוש ברוך הוא מדקדק עליהם במדת הדין, והיה מסלק מלפניו כל המסטינים והמקטרגים עליהם והיה עושה עמהם במדת החסד לפני משורת הדין

(9) מושב זקנים (ויקרא יט:טו)

ד"א בצדק תשפוט עמיתך. אם בא עליך מדת הדין, הרי זה מצות עשה להצדיק עליו הדין, וזהו עמיתך הב"ה, ולברך ברוך דיין האמת, ובאותה שעה הב"ה מתפאר על מלאכי השרת

(10) תולדות יעקב יוסף (פר' שמיני)

וכל זה בחיי הצדיק, והוא הדין ח"ו במות הצדיק שהוא הנשמה שיצאה מן הגוף, אם מצטערין עליו ... ובזה יובן הש"ס למה נסמכה לומר מה בגדי כהונה מכפרת, ר"ל על מה שבגדי כהונה מכפרין, כשהם יודבקו על עצמות הכהן דוקא, שהם עוודן עליו, מה שאין כן בפני עצמו. כך מיתת צדיקים מכפרת כשיש לו אחדות עם שאר הצדיקים, ומצטער במיתתו של זה הצדיק, שנחסר ממנו החיות והשפע ומרגיש להתעורר בהספדו של חכם זה, אז מיתת הצדיקים מכפרת, והבן.

(11) אבן עזרא (בראשית לז:ד)

"וַיִּרְאוּ אֹחָיו כִּי־אֵתָּו אֶהָב אֲבִיהֶם מְכַלְאֲחָיו וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם" – אפילו לשלום:

(12) העמק דבר (בראשית - הקדמה)

ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד ולא צדיקים או חסידים וכדומה. וגם למה מכונה זה הספר ביחוד בכנוי ישרים. ובלעם התפלל על עצמו שיהא אחריתו כמו בעלי זה הכנוי ... "הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא" דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני, שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה. אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם זא"ז חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם בראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו עי"ז לידי ש"ד בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית. וע"ז היה צדוק הדין. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אע"ג שהוא לש"ש, דזה גורם חרבן הבריה והריסות ישוב הארץ וזה היה שבח האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר. עוד היו ישרים. היינו שהתנהגו עם אוה"ע אפי' עובדי אלילים מכוערים. מ"מ היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר היא קיום הבריה.

(13) שו"ת חתם סופר (י"ד סי' שנו)

כל התורה כולה ראינו בעינינו חוץ מפ' בלעם, מי הגיד לנו מה הי' בין מלך מואב ובין קוסם אחד בלעם, שבא אליו אל ארצו ולמה בא ומי הביאו ומי ידע שבנה מזבחות, ושרצה לקלל ונהפך לברכה מי בא בסודם, וישראל הי' שרוים במדבר ואם הם עמדו בארץ מואב בראש הפסגה וראו למטה אל המדבר למרחוק מאין ידעו יושבי מדבר שמביטים עליהם מראש ההר הזה ושנחשים עליהם ואפי' מרע"ה לא ידע ורק מפה הקדוש ברוך הוא ית"ש נכתבו הדברים והנביא צווח "זכר נא מה יעץ בלק וגו'"

(14) בית יעקב (פרשת בלק)

פָּרַע שָׁכַב פֶּאֶרְי וְכָלְבִּיא מִי יִקְמְנוּ: כי אף הארי בעת שכב לא יתראה כחו, אף כי כשיקום יתברר כי גם בעת שכבתו היה גבור, אבל לפי שעה ידמה שאין לו כח

(15) תפארת שלמה (מסעי)

צריך כל איש להשתוקק בכל לבבו על א"י וקדושתה כמ"ש "שאלו שלום ירושלים" (תהלים קכב:ו) "ציון דורש אין לה" (ירמיה ל:יז) מכלל דבעי דרישה. וענין התשוקה היא מועלת בעצמה על הגאולה העתידה ב"ב ... בזמן הזה אשר בעוה"ר כל ארץ הקדושה היא תחת יד הישמעאלי ויבלעוה זרים ויירשוה ... מכ"ש שצריך לקרוע לבב איש לצעוק עי"ז אל הקב"ה לעורר רחמי' על הארץ ועל קיבוץ גלויות לתוכה בשמחה במהרה. והנה ההתעוררת הלזה של תשוקת הארץ כשתהיה באמת מעומק הלב שיאדיב באמת בנפשו על כבוד ארץ הקדושה הנה בזה מעורר למעלה הרחמי' והרצון על הגאולה במהרה ... אם תגבר התשוקה בלב איש מבנ"י אל הארץ ובנין במה"ק הלא חיש מהר יעתור להם כי הלא הוא בנוי ועומד הוא למעלה רק שצריך לבקש עליו להורידו ... וכל המתאבל על חורבן ירושלים זוכה ורואה בנחמתה כי כל האומר כן באמת בתפלה ולירושלים עירך ברחמים תשוב הנה פועל באמת זה למעלה על קירוב הגאולה כנ"ל ... כי הדור ההוא אשר יתנו עיניהם ולבבם לשאול עי"ז והם ידאבו על חורבן הארץ וירושלים כנ"ל ועי"ז תשוקתם ודאבון נפשם על הארץ הנה יתעוררו הגאולה והם יהיו הדור האחרון קודם הגאולה ...

(16) דרשות הר"ן (דרוש א)

ועל זה הדרך פירש הרמב"ן "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" (בראשית יג טז), רוצה לומר שיהיה ענין זרעו כענין העפר, שהכל ידרכו עליו ובאחרונה יעלה הוא על דורכו וישיבהו אליו